

**TILLSAMMANS ÄR
VI TOTALFÖRSVARET**

LÄRARHANDLEDNING

Digital utbildning kunskapslyft totalförsvaret

**TILLSAMMANS ÄR
VI TOTALFÖRSVARET**

**DEM ÄR DU OM
SVERIGE ATTACKERAS?**

LÄRARHANDLEDNING

Kapitel 1 – Sverige är värt att försvara

1. Lektionsplanering

- Förförståelse - arbeta med ord och begrepp
- Genomför kapitel 1 i den digitala utbildningen
- Presentera mål för arbetsområdet
- Arbeta med övningar och diskussioner i klassrummet

2. Förförståelse - ord och begrepp

rusta

värnplikt

totalförsvar

folkförsvar

krig

gråzon

avskräcka

skydda demokratin

motståndskraft

robust samhälle

3. Genomför digital utbildning kapitel 1

4. Arbeta med kursens innehåll: Kris och krig

BÖRJOR

Den här övningen kan genomföras med till exempel post-it-lappar, mini-whiteboards eller kanske vill ni skapa ett gemensamt ordmoln med Mentimeter? Det går förstås också bra att "bara" använda börjorna muntligt som ingångar till temat och samtalet.

Fyll på meningen så att den blir komplett, enligt era tankar.

- Att krisen kommer innebär...
- En kris kan vara olika saker, till exempel....
- Krig är den yttersta krisen eftersom...
- I min vardag skulle mycket förändras om det blev krig. Jag skulle....

VÄRDERINGSÖVNING

Välj den värderingsövning som passar er bäst, eller blanda flera övningar. Fördjupa och diskutera genom att låta några elever berätta varför de valde ett visst alternativ. Låt dem också gärna spinna vidare på varandras tankar och ställa följdfrågor.

Ja och nej-frågor – låt eleverna använda färger eller skyltar med ja/nej som de håller upp för att svara.

Stå på linje – Låt eleverna placera sig på en rad där ena änden är absolut ja, den andra absolut nej, och gradvis ja/nej som en skala på linjen.

Heta stolen-värderingsövning – Den som håller med ställer sig upp. Den som inte håller med sitter kvar på stolen.

1. Jag är rädd för krig.
2. Det finns många som samarbetar för att skydda Sverige mot krig och kris.
3. Sverige är ett demokratiskt land i fredstid.
4. Människor drabbas olika av kriser.
5. Det går att förbereda sig inför kriser.
6. Jag är rädd för att min vardag ska förändras.
7. Vårt samhälle är sårbart.
8. Vårt samhälle är robust.
9. Vårt samhälle är värt att försvara.
10. Jag vill ta ansvar vid en kris.
11. Alla krig är fel.
12. Sverige ska samarbeta med andra länder militärt.
13. Demokratin kan försvaras med krig.

DISKUTERA OCH FÖRDJUPA

Demokratiska principer

- Vad handlar demokratiska principer om i fredstid? Hur använder ni dem i er vardag?
- Hur kan demokratiska principer förändras i kris och krig? Vad innebär det på individnivå? Gruppnivå? Samhällsnivå?

Använd följande begrepp när ni resonerar:

Yttrandefrihet

Frihet

Rättigheter

Skyldigheter

Ägande

Stat

Hot

Makt

Tryckfrihet

Rädsla

Jämlikhet

Jämställdhet

Anteckna under diskussionen och presentera sedan era tankar i tvärgruppsamtal.
Vad var lika, och vad skilde sig åt i era resonemang?

SCENARIER

Scenarier att diskutera:

1. Föreställ er att tryckfriheten och yttrandefriheten i Sverige är satta ur spel. Den som skriver eller säger något negativt om ett visst ämne riskerar hårda straff – och kan till och med försvinna. Många människor känner sig hotade och är rädda.
  - Vilka konsekvenser får detta på samhället – på kort och lång sikt?
  - Hur skulle det drabba er som individer?
  - Vad skulle ni vara beredda att göra för att försvara tryckfrihet och demokrati?
  - Vilka exempel från verkligheten känner ni till, där liknande scenarier sker eller har skett genom historien?
2. Kriget har pågått i några dygn. De familjer som har råd lämnar landet, medan andra blir kvar i kaoset.
  - På vilket sätt spelar jämlikhet roll för den som befinner sig i en kris? Vilka har lättast att lämna ett land i krig? För vilka är det svårare, och varför?
  - Vilket solidariskt ansvar har andra länder eller stater mot människor som befinner sig i krig?
3. Du befinner dig i en krigszon. Människor lämnar sina hem och ägodelar. De kan bara ta med sig så mycket som de kan bära med sig i en väska. Sam bor i en vacker villa i en förort till en större stad. Hans familj har ägt huset i flera generationer. Nu ser han sig om en sista gång. I bakgrunden hör han bomber explodera, och gevärsskott ekar mellan husväggarna.
  - Vad kommer att hända med Sams hus?
  - Vad händer med äganderätt när det är krig?
  - Vad är det viktigaste för dig att ta med dig om du skulle behöva packa allt i en enda väska?
  - Vart skulle du ta vägen om du behövde lämna ditt hem?
  - Hur kan människor visa solidaritet med varandra i en sådan här situation?
4. Skicka sms. Tänk dig att du är Sam. Kriget har pågått i några veckor. En dag får du möjlighet att kontakta din bästa vän via sms. Vad skriver du? Kan/törs du skriva allt som du tänker och känner? Vilket svar får du av din kompis? Var befinner du dig och vad har hänt sedan ni sist sågs?
  - Skriv ner Sams messande med kompis.

5. Demokratiskt dilemma. Skapa ett scenario där ni själva ställs inför ett demokratiskt dilemma i en krigssituation. Vad händer, och hur agerar ni? Formulera scenariot tillsammans i gruppen.
6. Samhällsfunktioner. Låt varje grupp diskutera en samhällsfunktion med utgångspunkt i frågeställningarna nedan.
  - På vilket sätt har samhällsfunktionen en viktig roll vid kris eller krig?
  - Vad behöver du som individ tänka på för att skapa en egen robusthet kopplat till dessa samhällsfunktioner?
  - Vad behöver ske på samhällsnivå?

Samhällsviktig verksamhet eller samhällsfunktioner

- Elförsörjning
- Kärnkraftverk
- Serverhallar
- Livsmedelsförsörjning
- Skola

Andra samhällsfunktioner såsom utbyggd barnomsorg, sjukvård och transporter.

Låt varje grupp presentera sina slutsatser i tvärgrupper. Bygg vidare på andras tankar.

7. Flödesschema

- Formulera ett scenario där någon av samhällsfunktionerna har attackerats. Vad händer, och vilka insatser sätts in för att förhindra skador på samhälls- och individnivå? Skapa ett flödesschema där händelsen och de olika insatserna sätts in på rätt plats.

FLÖDESSCHEMA 1

SKAPA ETT FLÖDESSCHEMA DÄR NI FÖRKLARAR HUR OLIKA SLAGS PÅVERKAN DESTABILISERAR SAMHÄLLET. Fyll i modellen.

<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
--	--	--	--

EXTRAUPPGIFT

POD-CAST

Etiska överväganden

- Vad innebär solidaritet för dig?
- Hur kan du tillämpa solidaritet i din vardag?
- Vad kan solidaritet handla om vid en kris eller ett krig?
- Vilka historiska exempel kan du komma på, där etiska principer och solidaritet har spelat roll för människors överlevnad eller liv?

Redovisa gruppens tankar i en podcast. Skapa olika roller:

- Programledare
- Experter
- Gäster

Föreställ er att podden ska sändas i svensk radio eller via någon stor streamingtjänst. Titeln på podden ska vara Solidaritet och etik. Podden ska vara 5–15 minuter lång. Avsluta podden med en fråga till de som lyssnar.

Börja med att skriva en storyboard eller stödord för det ni ska diskutera.

MALL FÖR STORYBOARD: Nästa sida >>

Lyssna på varandras poddar och bygg vidare på tankar som de olika grupperna för fram.

MALL FÖR STORYBOARD

TID	MANUS	VEM

**TILLSAMMANS ÄR
VI TOTALFÖRSVARET**

LÄRARHANDLEDNING

Kapitel 2 – Kris och krig i samhället

1. Lektionsplanering

- Förförståelse - arbeta med ord och begrepp
- Genomför kapitel 2 i den digitala utbildningen
- Presentera mål för arbetsområdet
- Arbeta med övningar och diskussioner i klassrummet

2. Förförståelse - ord och begrepp

region – regional

nationell

desinformation

MSB

cyberattack

rättshaverist

myndighet

solidaritet

destabilisera

3. Genomför digital utbildning kapitel 2

4. Arbeta med kursens innehåll

– kris och krig i samhället

BÖRJOR

Den här övningen kan genomföras med till exempel post-it-lappar, mini-whiteboards eller kanske vill ni skapa ett gemensamt ordmoln med Mentimeter? Det går förstås också bra att "bara" använda börjorna muntligt som ingångar till temat och samtalet.

- Desinformation kan handla om att...
- De myndigheter som samordnar vårt lands beredskap är...
- På regional nivå behövs samordning av....
- På nationell samhällsnivå behövs samordning av....
- Ett land destabiliseras av till exempel...

VÄRDERINGSÖVNING – VÄLJ ALTERNATIV

Vem vill jag vara när krisen eller kriget kommer?

1. Jag vill vara den som försvarar landet militärt
2. Jag vill vara den som har koll, som kan agera och hjälpa andra
3. Jag vill vara den som är ganska förberedd men som också litar på hjälp från andra

4. Jag vill vara den som litar på att andra tar hand om och skyddar mig och min säkerhet
5. Jag vill vara den som isolerar mig och skyddar mig själv utan att hjälpa eller ta hjälp av andra

RESONERA OCH DISKUTERA – FÖLJDFRÅGOR

- Varför valde du detta alternativ?
- Vilket alternativ låg längst ifrån din inställning?
- Vilka alternativ är mest olika? På vilket sätt skiljer de sig åt?
- Vad skulle kunna hindra dig från att agera som du vill?

DISKUTERA I GRUPPER

Vem vill du vara när krisen/kriget kommer? Resonera och redogör för ditt val med utgångspunkt i värderingsövningen.

- Vad är gemensamt i era tankar?
- Vad skiljer sig i era tankar?

Vad kan de olika sätten att agera leda till vid en kris eller krig?

- Utmaningar
- Möjligheter

VÄRDERINGSÖVNING

Stå på linje – Låt eleverna placera sig på en rad där ena änden är absolut ja, den andra absolut nej, och gradvis ja/nej som en skala på linjen.

Eller

Heta stolen - Den som håller med ställer sig upp. Den som inte håller med sitter kvar på stolen.

- Det är viktigt att känna till alla olika larm och signaler som finns i samhället.
- Jag känner till de larm som finns i samhället.
- Jag vet vad jag ska göra om jag hör VMA – viktigt meddelande till allmänheten.
- Påverkansoperationer pågår hela tiden i media.
- Jag är kritiskt granskande när jag läser nyheter på nätet.
- Fake news förekommer ofta i sociala medier.
- Jag har spridit fake news omedvetet.
- Jag har spridit fake news medvetet.
- Sverige är bättre rustat mot påverkansoperationer än många andra länder.

SAMHÄLLETS BEREDSKAP – DESINFORMATION OCH CYBERATTACKER

DISKUTERA I GRUPP

- På vilka sätt kan desinformation och annan påverkan vara destabiliserande för svensk demokrati, beslutsfattande och självbestämmande?
- Ge exempel på kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser.
- Vilka samband finns det mellan cyberattacker och ett osäkert omvärldsläge?
- Skapa ett flödesschema där ni förklarar hur olika slags påverkan destabiliserar samhället. Fyll i modellen. Börja med att skriva vilken slags påverkan det handlar om, t. ex. cyberattack mot mataffärer

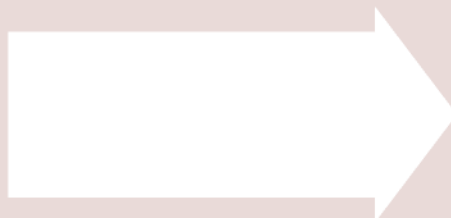
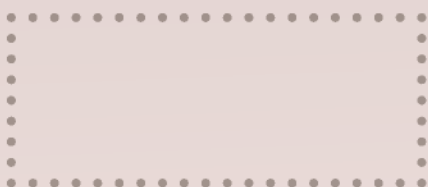
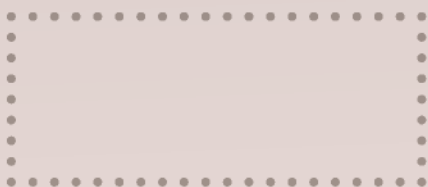
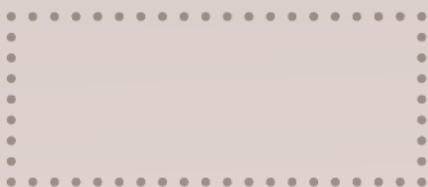
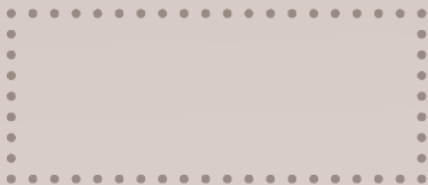

FLÖDESSCHEMA 2

STÖDORD

HÄNDELSER

AGERANDE

BEARBETA OCH VÄRDERA KÄLLOR OCH FAKTA

Diskutera och analysera

- Varför är det viktigt med korrekt information vid kris eller krig?
- Hur kan korrekt information kommuniceras till invånarna i ett land vid kris eller krig?
- Propaganda före/under/efter krig – hur kan man veta vad som är vad?
- Hur skiljer sig propaganda från andra typer av uppdateringar av ett lands ledare? Hur kan man veta vad som är vad?
- Vad är fake news och deep fake? Ge exempel.
- Varför är det viktigt att veta att Sverige aldrig ger upp? Varför skulle en fiende vilja sprida en sådan falsk nyhet/propaganda?

Anteckna under diskussionen och presentera sedan era tankar i tvärgruppsamtal.

Vad var lika, och vad skilde sig åt i era resonemang?

LARM OCH SIGNALER

Diskutera

- Vilka larm nämns i kursen?
- Varför är det viktigt att känna till olika larm och signaler?
- Vad är geo-placerade larm? Hur används de, och för vilka grupper i samhället är dessa särskilt viktiga?
- Vilka signaler/larm behövs i ett samhälle?
- Vad innebär beredskapslarm?

- Vad ska du göra om du hör signalen VMA - viktigt meddelande till allmänheten?
- Hur ser det digitala försvaret ut i Sverige?
- Vad består det psykologiska försvaret i vårt land av? På vilket sätt är du själv en del av det psykologiska försvaret?
- Vad behöver du göra för att stärka din del i det psykologiska försvaret?
- Skapa informationsplansch.
Efter diskussionen ska ni använda era kunskaper för att i grupp skapa en informationsplansch för de som inte kan förstå eller läsa svenska. Visualisera viktig information från kursen och diskussionen. Vad behöver ni tänka på? Hur gör ni?

RESONERA UTIFRÅN SCENARIO

Sverige ska gå till val. Den senaste tiden har debatten varit polariserad och hätsk, främst när det handlar om Sveriges försvar och brottsligheten i samhället. Utländska medier rapporterar om ett dåligt samhällsklimat i Sverige. De menar att det finns bevis för att vissa folkgrupper behandlas odemokratiskt, och att Sverige är ett otryggt land utan fri- och rättigheter. Journalister från flera länder kommer till Sverige för att visa upp Sverige som ett otryggt och osäkert land.

- Har du sett eller hört något liknande?
- Vem vinner på en sådan debatt?
- Hur kan en sådan debatt inverka på valet?
- Hur kan den här typen av desinformation skapa hinder för demokratin i ett land?
- Hur påverkar det oss hur andra länder ser på vårt land?

PODCAST

Redovisa gruppens tankar från scenariot i en podcast. Skapa olika roller:

- Programledare
- Experter
- Gäster

Föreställ er att podden ska sändas i svensk radio eller via någon stor streamingtjänst. Titeln på podden ska vara *Ett starkt samhälle*. Podden ska vara 5–15 minuter lång. Avsluta podden med en fråga till de som lyssnar.

Börja med att skriva en storyboard eller stödord för det ni ska diskutera. (Mall nästa sida).

Lyssna på varandras poddar och bygg vidare på tankar som de olika grupperna för fram.

MALL FÖR STORYBOARD

TID	MANUS	VEM

EXTRAUPPGIFT

DEBATTARTIKEL

Elevernas riksförbund uppmanar alla elever att engagera sig för Sveriges främsta. De eftersöker debattartiklar där eleverna tar ställning för vikten av att tänka källkritiskt och vara medveten om propaganda och fake news. Du bestämmer dig för att skriva ett inlägg:

1. Börja med att formulera din ståndpunkt.
2. Formulera tre argument som styrker din tes.
3. Fyll på argumenteringen med motiveringar.
4. Hitta eventuella motargument.
5. Ta fram argument som spolerar motargumentet.

Nu är det dags att börja fylla på texten. Tänk på att ha med en slagkraftig rubrik, tydlig inledning och argument som stöds av sakliga motiveringar (kopplade till trovärdiga källor), samt en avslutning som knyter ihop och övertygar läsaren om att din åsikt är den rätta.

**TILLSAMMANS ÄR
VI TOTALFÖRSVARET**

LÄRARHANDLEDNING

Kapitel 3 – att förbereda sig
för en kris

1. Lektionsplanering

- Förförståelse – arbeta med ord och begrepp
- Genomför kapitel 3 i den digitala utbildningen
- Presentera mål för arbetsområdet
- Arbeta med övningar och diskussioner i klassrummet

2. Förförståelse – ord och begrepp

beredskap

beredskapslåda

utrymning

3. Genomför digital utbildning kapitel 3

4. Arbeta med kursens innehåll

VÄRDERINGSÖVNING

Välj den värderingsövning som passar er bäst, eller blanda flera övningar. Fördjupa och diskutera genom att låta några elever berätta varför de valde ett visst alternativ. Låt dem också gärna spinna vidare på varandras tankar och ställa följdfrågor.

Ja och nej-frågor – låt eleverna använda färger eller skyltar med ja/nej som de håller upp för att svara.

Stå på linje – låt eleverna placera sig på en rad där ena änden är absolut ja, den andra absolut nej, och gradvis ja/nej som en skala på linjen.

Heta stolen-värderingsövning – Den som håller med ställer sig upp. Den som inte håller med sitter kvar på stolen.

1. Jag har god beredskap för en kris.
2. Jag är säker på hur jag ska hantera en kris.
3. Jag har mentala strategier för att hantera en kris.
4. Jag känner till viktiga larm och signaler.
5. Jag vet vad som ska finnas i en beredskapslåda.
6. Det är viktigt att ha bra kontakt med sina grannar vid en kris.
7. Jag vet vilka jag kan ta hjälp av vid en kris.
8. Jag vet var mitt närmsta skyddsrum finns.
9. Jag har mentala strategier för att hantera en kris.

KRISBEREDSKAP FÖR GRUPPEN OCH INDIVIDEN I PRAKTIKEN

DISKUTERA

- Vad innebär det att vara väl förberedd för en kris på individnivå?
- Vad innebär det att klara sin egen försörjning? Vad behöver du ha koll på?
Vad behöver du ha förberett?
- Hur ser din krisberedskap ut? Vad behöver du förbättra?
Vad är redan nu under kontroll?
- Det är viktigt med god beredskap för att stärka landets civila försvar.
Varför är det så?

Använd följande begrepp när ni resonerar:

Solidaritet
Robusthet
Utrymning
Larm
Beredskapslåda/väska
Elförsörjning
Värme
Vatten och mat
Betalmedel

RESONERA UTIFRÅN SCENARIO

Stella är i skolan när hon hör beredskapslarmet. Hon blir helt ställd och glömmer allt hon lärt sig tidigare. Som tur är finns Sami nära, han tar tag i henne och vet exakt vad som behöver göras och vart de ska ta vägen. När de väl är i säkerhet kommer rädslan. Var finns familjen? Det går inte att nå någon, nätet ligger nere och den enda kontakt de har med omvärlden är den vevradio som Sami hade med sig i ryggsäcken.

Skapa berättelsen om Stella och Sami. Fortsätt på inledningen ovan.

- Vad har hänt – och vad har lett fram till denna händelse? Vad händer under tiden, vad händer efter detta? Vad gör samhället, vad gör individer, hur spelar solidaritet in?

KRISPLAN

Planera

- Skapa en plan för hur det skulle kunna gå till vid en kris. Ni i gruppen är i skolan när larmet går. Hur gör ni? Vart går ni? Vilka samarbetar ni med? Vad behöver ni tänka på?

SKYDDSRUM OCH UTRYMNING

SÖKUPPGIFT

- Var finns ditt närmaste skyddsrum? Ta reda på det genom att besöka MSB:s hemsida.
- Vilka regler gäller för ett skyddsrum? Skapa en beskrivning för vad som gäller.
- Skapa en rapport över hur du ska agera till väga om Hesa Fredrik Iarmar samtidigt som du hör en explosion i närheten.

Sammanställ era svar och jämför med en annan grupp. Komplettera vid behov.

EXTRAUPPGIFT

HUR FÖRBEREDDA ÄR INVÅNARNA?

Intervju invånarna i ert närområde. Är de förberedda på en kris? Använd den informationsbroschyr som ni skapat och formulera frågor. Sammanställ informationen i en digital presentation. Använd era kunskaper för att reflektera kring svaren och identifiera utmaningar och möjligheter. Avsluta presentationen med att ge konkreta råd och tips utifrån de svar ni fått.

Delmoment:

- Formulera frågor.
- Skapa en plan för hur ska ni sammanställa och redovisa resultatet.
- Genomför intervjuer.
- Sammanställ svaren i en digital presentation.
- Redovisa för klassen eller för en annan grupp.

TILLSAMMANS ÄR VI TOTALFÖRSVARET

Foto: Hampus Hagstedt/Försvarmakten

LÄRARHANDLEDNING

Kapitel 4 – Höjd beredskap

1. Lektionsplanering

- Förförståelse – arbeta med ord och begrepp
- Genomför kapitel 4 i den digitala utbildningen
- Presentera mål för arbetsområdet
- Arbeta med övningar och diskussioner i klassrummet

2. Förförståelse – ord och begrepp

förfoga

värna

säkerhetsordning

mobilisera

anslag

3. Genomför digital utbildning kapitel 4

4. Arbeta med kursens innehåll

SÖKUPPGIFTER

1. Vilket uppdrag har Försvarmakten? Sök på Försvarmakten.se för att ta reda på mer.

Utgå från följande delar när ni beskriver uppdraget.

- Förebygga
  - Planera
  - Försvara
  - Vad händer vid krigsfara eller krig?
2. Hur samordnar Sverige sin krisinformation? Sök på krisinformation.se för att ta reda på mer.
    - Vilken information hittar ni på denna webbplats?
    - När kan denna sida vara användbar?
    - Vem/vilka står bakom sidan?
    - Hur vet du att sidan är en säker källa? Ge exempel.

DISKUTERA OCH INFORMERA

Vid höjd beredskap sätts landets lagar ur spel. Försvarsmakten får förfoga över enskild egendom om situationen kräver det. Det kan handla om privatägda fastigheter och bilar runt om i landet. Även lagar kring ledighet och annat sätts ur spel. Höjd beredskap innebär stora förändringar i den vardag vi är vana vid.

- När kan regeringen besluta om höjd beredskap?
- Vilka stora förändringar i vardagen innebär höjd beredskap för befolkningen?
- Vad innebär det att Försvarsmakten ska stötta civilsamhället vid höjd beredskap? Ge exempel.
- Hur skiljer det sig från hur Försvarsmakten arbetar i fredstid?

ETT STÄRKT TOTALFÖRSVAR

- Hur förändras Försvarsmaktens arbete då omvärldssituationen försämras?
- Varför sker detta, och på vilket sätt stärker det Sveriges försvar?
- Totalförsvarets förmåga måste stärkas kraftigt. Vilka olika delar finns i arbetet med att stärka totalförsvaret?

PLAN OCH POD-CAST

Planera och presentera följande:

- Bakgrund till att totalförsvaret måste stärkas.
- Åtgärder – vad sker?
- Konsekvenser – hur leder åtgärderna till ett stärkt totalförsvaret?

Redovisa gruppens tankar i en podcast. Skapa olika roller:

- Programledare
- Experter
- Gäster

Föreställ er att podden ska sändas i svensk radio eller via någon streamingtjänst. Titeln på podden ska vara *Påverkan*. Podden ska vara 5–15 minuter lång.

Börja med att skriva manus eller stödord för det ni ska diskutera. Använd mallen på nästa sida för att skriva ert manus.

TID	MANUS	VEM

Lyssna på varandras poddar och bygg vidare på tankar som de olika grupperna för fram.

EXTRAUPPGIFT

ROLLSPEL

Försvarmakten är på besök i Sveriges gymnasieskolor för att fånga upp elever som är intresserade av att gå med i försvaret. Försvarmakten vill berätta vad som är deras roll i freds- och krigstid, och vad det innebär att vara en del av Försvarmakten. De beskriver också hur det går till att mönstra, samt vad som gäller för den som blir, eller inte blir antagen till militärtjänstgöring. Spela de olika rollerna och använd information från utbildningen och lektionsarbetet för att formulera dialoger.

Roller:

- Två personer för Försvarmakten (kanske en yrkesmilitär/anställd samt en ungdom som gör lumpen).
- Elever som ställer frågor.

**TILLSAMMANS ÄR
VI TOTALFÖRSVARET**

LÄRARHANDLEDNING

Kapitel 5 – Pliktuppgiften

1. Lektionsplanering

- Förförståelse – arbeta med ord och begrepp
- Genomför kapitel 5 i den digitala utbildningen
- Presentera mål för arbetsområdet
- Arbeta med övningar och diskussioner i klassrummet

2. Förförståelse – ord och begrepp

invånare

medborgare

värnplikt

civilplikt

allmän tjänsteplikt

mönstring

plikt- och prövningsverket

krigsplacering

3. Genomför digital utbildning kapitel 5

4. Arbeta med kursens innehåll

BÖRJOR

Den här övningen kan genomföras med till exempel post it-lappar, mini-whiteboards eller kanske vill ni skapa ett gemensamt ordmoln med Mentimeter? Det går förstås också bra att "bara" använda börjorna muntligt som ingångar till temat och samtalet.

- Om vi står enade och starka kan vi...
- Jag vill försvara demokratin genom att...
- Om kriget kommer vill jag vara den som...
- Den som inte kan göra värnplikten kan i stället...

Foto: Antonia Sehlstedt/Försvarsmakten

VÄRDERINGSÖVNING

Heta stolen-värderingsövning

Den som håller med ställer sig upp. Den som inte håller med sitter kvar på stolen.

- Jag vill göra värnplikten.
- Jag vill försvara mitt land på något sätt.
- Alla som kan borde göra värnplikten.
- Alla passar inte för att göra värnplikten.
- Jag ser fram emot att mönstra.
- Demokratin kan försvaras på olika sätt.
- Jag förstår vad pliktuppdraget innebär för mig.
- Jag förstår vad pliktuppdraget innebär för olika människor i vårt samhälle.

TANKEKARTA – VAD ÄR VÄRNPLIKT?

Skapa en tankekarta där ni för in det som ni associerar med värnplikt. Jämför er tankekarta med en annan grupp. Vad är lika, och vad skiljer sig åt?

SÖKUPPGIFT – ALLMÄN TJÄNSTEPLIKT OCH ANDRA PLIKTUPPDRAG

Sök svar på myndigheters hemsidor.

Arbetsförmedlingen.se

MSB.se

Krisinformation.se

Pliktverket.se

- Vad innebär allmän tjänsteplikt?
- Vad skulle pliktuppdraget innebära för dig i den situation som du befinner dig just nu?
- Vilken roll har arbetsförmedlingen i att fördela de personer som pliktas till olika uppdrag?
- Vilka yrkesgrupper skulle kunna pliktas att arbeta där de behövs vid höjd beredskap?
- Vilka olika pliktuppdrag kan aktiveras vid en större kris eller ett krig?

Sammanställ era svar och jämför med en annan grupp. Komplettera vid behov.

SCENARIER ATT DISKUTERA OCH BESKRIVA

- Regeringen förbereder landet för höjd beredskap. Mikael är undersköterska och arbetar inom äldreomsorgen. Han har fått en kallelse till allmän tjänsteplikt om landet försätts i höjd beredskap. Vad kommer detta att innebära för Mikael?
- Samira arbetar med kommunikation inom Försvarsmakten. Eftersom hon är krigsplacerad vet hon att hon kommer att behöva arbeta både nätter och helger om det blir höjd beredskap. Hon är ensamstående med två barn. Vilket stöd behöver Samira från samhället, och hur kan detta samordnas för att göra Samiras arbete möjligt?

Välj *något* av följande sätt att presentera information om allmän tjänsteplikt och andra pliktuppdrag:

- Skapa en informationsbroschyr riktad till allmänheten.
- Spela in en kort informationsfilm för public service-tv.
- Skapa en serie inlägg för sociala medier.

EXTRAUPPGIFT

CASE

Formulera ett case som beskriver hur den allmänna tjänsteplikten skulle kunna tillämpas vid höjd beredskap. Vem gäller det, och vad händer?

FAQ – VAD ÄR MÅLET MED TOTALFÖRSVARET?

Totalförsvaret är all verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvaret består av militärt försvar och civilt försvar.

Det övergripande målet för totalförsvaret ska vara att ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet.

Kortfattat innebär det att alla vi som lever i Sverige måste vara beredda att göra vår del för att upprätthålla demokratin och friheten för oss själva och varandra. Att försvara och bevara vårt samhällsskick är en skyldighet men också en möjlighet.

VILKET UPPDRAG HAR FÖRSVARSMAKTEN I TOTALFÖRSVARET?

Försvarsmakten har en ledande roll i utvecklingen av ett modernt totalförsvaret. Huvuduppgiften är att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. Försvarsmakten ska också:

- främja Sveriges säkerhet och hävda Sveriges territoriella integritet
- värna Sveriges suveräna rättigheter och svenska intressen samt
- förebygga konflikter och krig såväl nationellt som internationellt.

I totalförsvaret ingår myndigheter, organisationer och företag. Det innebär att alla Sveriges invånare berörs av totalförsvaret och är en del av Sveriges försvar.

Försvarsmakten skyddar och bevarar det samhälle som de flesta av oss tar för givet. Ett samhälle där du själv väljer hur du ska leva, där du uttrycker dig fritt och får ha vilken åsikt du vill – där demokrati råder.

VAD INNEBÄR ETT ROBUST SAMHÄLLE KOPPLAT TILL KÄLLKRITIK OCH DIGITAL SÄKERHET?

Varje dag sker tusentals cyberattacker mot svenska myndigheter och företag, och olika aktörer använder desinformation på sociala medier för att försvaga och påverka befolkningen. Fråga dig alltid var informationen kommer ifrån ursprungligen. Sök information från trovärdiga källor, exempelvis myndigheter och organisationer. Sprid inte information som verkar felaktig. Tänk på att även filmade klipp går att manipulera (så kallad deepfake).

Var också noga med att se till att programvaran i din telefon och dator är uppdaterad. Då blir det svårare för en angripare att komma åt din information.

Propaganda och desinformation används ofta för att manipulera och styra mottagaren i en viss riktning. Ett angripet land eller folkgrupp ser istället motståndarens propaganda som ett hot. Propaganda kan vara positivt och stärka förtroendet för den som sänder ut budskapet samt öka invånarnas försvarsvilja. Om du ser inlägg om att Sverige ger upp, så kan du ta för givet att det är desinformation. Sverige ger aldrig upp!

VAD ÄR TOTALFÖRSVARSPLIKT?

Vi som bor i Sverige har en del skyldigheter och plikter. En av dem är skolplikt och en annan är totalförsvarsplikt. Skolplikt betyder att man ska gå i skolan och totalförsvarsplikt har med landets försvar och funktion att göra.

De plikter som finns under totalförsvarsplikten kallas för värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt. Totalförsvarspliktig är du från början av det kalenderår du fyller sexton år till slutet av det kalenderår du fyller sjuttio år.

Den som vägrar utföra totalförsvarsplikt kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Vid höjd beredskap är den övre gränsen vid vägran att utföra totalförsvarsplikt fyra års fängelse.

Totalförsvarspliktiga är skyldiga att fullgöra mönstring respektive grundutbildning med värnplikt.

VAD INNEBÄR VÄRNPLIKT?

Värnplikt är enkelt förklarat en plikt där du som militär försvarar Sverige. Du genomför en grundutbildning med värnplikt och får en befattning i Försvarsmakten. Efter grundutbildningen blir du krigsplacerad och ska komma till ditt förband om och när regeringen beslutar om höjd beredskap eller mobilisering.

Plikt- och prövningsverket skickar i början av året ut mönstringsunderlaget till de totalförsvarspliktiga ungdomar som under året kommer att fylla 18. Därefter väljer Plikt- och prövningsverket ut vilka som kallas till mönstring, och de bäst lämpade av dessa skrivs sedan in till grundutbildning. (plikverket.se)

VAD INNEBÄR DET ATT MÖNSTRA?

Mönstringen består av olika tester, undersökningar, bedömningar och intervjuer. Varje moment har specifika krav och för att gå vidare till nästa moment krävs att kraven uppfylls. Om du inte uppfyller kraven på ett av momenten så avslutas prövningen där. Under mönstringen får du bland annat träffa sjuksköterska, läkare, psykolog och inskrivningshandläggare. Resultaten visar dina förutsättningar för att klara av att genomföra en grundutbildning med värnplikt. (plikverket.se)

VAD INNEBÄR HÖJD BEREDSKAP?

Beredskapen kan höjas för att stärka Sveriges försvarsförmåga. Vid höjd beredskap ska hela samhället hjälpas åt för att se till att det viktigaste fungerar.

Regeringen kan besluta om höjd beredskap vid till exempel krig och konflikter i vårt närområde, eller om läget i omvärlden allvarligt påverkar vårt land eller hotar vår säkerhet och självständighet.

Vid höjd beredskap ska du följa myndigheternas råd och hålla dig uppdaterad om vad som händer. Den som är krigsplacerad ska omedelbart inställa sig för tjänstgöring.

Du får information om höjd beredskap genom radio och tv. Sveriges Radio P4 är beredskapskanal och ska snabbt kunna nå ut med viktig information till allmänheten vid kriser och höjd beredskap.

Vid höjd beredskap får regeringen större frihet att agera och fatta olika beslut, och andra lagar kan användas vid sidan av dem som gäller i fredstid. Till exempel kan staten ta över privat egendom som behövs för totalförsvaret. Det kan exempelvis handla om byggnader, transporter och maskiner.

Höjd beredskap innebär också att bland annat kommuner och statliga myndigheter måste anpassa sin organisation och verksamhet till särskilda krav som då gäller.

HUR HANTERAR JAG EN KRIS?

Tips för din hemberedskap:

Mat: Det är viktigt att ha extra mat hemma som ger tillräckligt med energi. Använd hållbar mat som kan tillagas snabbt, kräver liten mängd vatten eller som kan ätas utan tillagning.

Vatten: Rent dricksvatten är livsnödvändigt. Räkna med minst tre liter per vuxen och dygn. Om du är osäker på kvaliteten behöver du kunna koka vattnet. Om toaletten inte fungerar kan du ta kraftiga plastpåsar och placera i toalettstolen.

Värme: Om elen försvinner under en kall årstid kommer bostaden snabbt att bli kall. Samlas i ett rum, häng filter för fönstren och täck golvet med mattor. Tänk på brandfaran. Släck alla ljus innan ni somnar. Vädra regelbundet för att få in syre.

Kommunikation: Vid en allvarlig händelse behöver du kunna ta emot viktig information från framför allt Sveriges Radio P4. Du behöver också kunna följa mediernas rapportering, ha kontakt med anhöriga och i akuta fall nå räddningstjänst, sjukvård eller polis. Vid elavbrott, eller om internet slutar fungera, kan det bli svårt att nå elektroniskt lagrad information. Skriv därför ner viktiga telefonnummer och annan viktig information på papper. (krisinformation.se)

MSB – MYNDIGHETEN FÖR SAMHÄLLSSKYDD OCH BEREDSKAP

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, stärker samhället i att förebygga och hantera olyckor, kriser och konsekvenser av krig. Vi värnar människors liv och hälsa, samhällets funktionalitet och grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga rättigheter. Högt förtroende och nära samarbete med aktörerna gör att vi lyckas. (MSB.se)

PLIKT- OCH PRÖVNINGSVERKET

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk, Plikt- och prövningsverket, är en expertmyndighet som lyder under Försvarsdepartementet. Vi bidrar till Sveriges inre och yttre säkerhet genom verksamhet och uppdrag inom bemanningsstöd och personalförsörjning. (pliktverket.se)

KRISINFORMATION.SE

Krisinformation.se är en webbplats som förmedlar information från myndigheter och andra ansvariga i samband med en kris eller allvarlig händelse.

